

DOGWHISTLES IN HET POLITIEKE DISCOURS VAN VLAAMS BELANG

Aantal woorden: 9761 (exclusief voetnoten, referentielijst en bijlagen)

Marie Soetens
Studentennummer: 02303364

Promotoren: Prof. dr. Klaas Willems
Copromotor: Dr. Filip Verroens

Bachelorproef voorgelegd voor het behalen van de graad Bachelor in de taal- en letterkunde:
talen Nederlands/Frans

Academiejaar: 2025 – 2026

GenAI-transparantieverklaring bij (schrijf-)taken

Verantwoord gebruik van generatieve AI is toegelaten, ook voor (schrijf-)taken, de bachelor- en de masterproef. Lesgevers kunnen voor specifieke opdrachten het gebruik aanbevelen, verplichten, beperken of verbieden, bijvoorbeeld om na te gaan of je bepaalde basiscompetenties zelfstandig beheerst. Lees dus steeds de vakinformatie en concrete opdrachtinstructies na (op Ufora en in de studiefiche) of vraag het na bij je lesgever.

Verklaring op eer over verantwoord gebruik van generatieve AI

In deze verklaring geef je aan of en hoe je generatieve-AI-tools hebt gebruikt. We vragen je om deze verklaring zo eerlijk, volledig en correct mogelijk in te vullen, als vorm van transparantie en als reflectie op je leerproces. Dit sluit aan bij de afspraken rond academische integriteit in het [Facultair Reglement \(Facultaire aanvullingen op het OER\)](#).

- Ik heb de [facultaire richtlijnen](#) over het verantwoord gebruik van generatieve-AI-systemen nagelezen. ☒ ja – ☐ neen
- Ik heb het [leerpad Generatieve AI – van leren tot creëren](#) doorgenomen.
☒ ja – ☐ neen

>> Identificatie

- Naam student: Marie Soetens
- Studentnummer: 02303364
- Vak en opdracht waarop deze toelichting van toepassing is: Bachelorproef
- Datum (dd/mm/jjjj) bv. "01/09/2025": 19/05/2026

>> Gebruik van generatieve AI

Duid met 'x' aan wat van toepassing is.

- ☐ Ik heb geen generatieve-AI-tool gebruikt.
- ☒ Ik heb een of meerdere generatieve-AI-tools gebruikt.

>> Deontologische code

☒ Ik heb generatieve AI verantwoord gebruikt en ik heb me daarbij gehouden aan de volgende basisprincipes:

- **Verantwoordelijkheid en onafhankelijk handelen** – ik ben altijd zelf verantwoordelijk voor de inhoud en kwaliteit van mijn werk, en voor de manier waarop ik AI-tools hierbij inzet.
- **Eerlijkheid en kritische houding** – ik check de betrouwbaarheid en de bron van de output van de tools, en ik ben eerlijk over het gebruik van de tools.
- **Respectvol gebruik** – ik ben me bewust van mogelijke vooroordelen en bias in de output van de tools.

- **Veilig en vertrouwelijk omgaan met informatie** – ik upload geen [privacygevoelige of vertrouwelijke data](#).
- **Zorgvuldig en duurzaam gebruik** – ik weeg mogelijke efficiëntie door AI-gebruik af tegenover het energieverbruik

>> Toelichting bij de verschillende stappen in het schrijfproces

In dit deel van het formulier geef je transparant en in detail aan hoe je generatieve-AI-systemen hebt ingezet tijdens de verschillende fasen van je schrijfproces. Indien je AI hebt ingezet, vermeld je bij de relevante stap(pen) welke tool(s) je gebruikte en licht je kort toe hoe je die verantwoord hebt toegepast. Voor verdere verduidelijking bij de verschillende fasen en extra voorbeelden kan je het [facultaire richtlijnen-document](#) raadplegen.

☒ Ik heb generatieve-AI-systemen gebruikt voor **het opzoeken en verwerken van wetenschappelijke literatuur en ander bronnenmateriaal**. *Bijv. om te zoeken naar nieuwe informatie, concepten en ideeën; om bestaande informatiebronnen samen te vatten; om moeilijke passages in gevonden literatuur beter te begrijpen (inclusief vertalen) ...*

Tool(s):

DeepL

Hoe heb je de tool(s) verantwoord gebruikt? Geef een korte toelichting:

Om enkele moeilijkere passages uit Engelstalige bronnen (die ik ook heb verwerkt in mijn bachelorproef) beter te begrijpen, heb ik gebruikgemaakt van het vertaalprogramma DeepL. De originele Engelstalige tekst werd hierbij wel vergeleken met de gegenereerde tekst uit DeepL om hallucinaties te voorkomen.

☐ Ik heb generatieve-AI-systemen gebruikt voor **het opstellen van een onderzoeksvraag en het uitwerken van een onderzoeksmethodologie**. *Bijv. om een interviewleidraad of een toestemmingsformulier op te stellen, voor het scherpstellen van een onderzoeksvraag ...*

☐ Ik heb generatieve-AI-systemen gebruikt voor **het analyseren en visualiseren van onderzoeksdata**. *Bijv. om een statistische analyse te maken, afbeeldingen te genereren, een grafische weergave van gegevens uit een dataset te maken, om advies over mogelijke visualisaties te krijgen, ...*

☒ Ik heb generatieve-AI-systemen gebruikt als **hulpmiddel bij het schrijfproces**. Bijv. om taalfouten (spelling, grammatica) op te sporen en te verbeteren in de tekst die ik zelf heb geschreven; om inspiratie te vragen voor het herformuleren van zinnen die ik zelf heb geschreven; om tekst die ik zelf heb geschreven te helpen vertalen; om structuur aan te brengen in mijn tekst; om eigen ideeën te helpen formuleren in een academische schrijfstijl ...

Tool(s):

CoPilot

Hoe heb je de tool(s) verantwoord gebruikt? Geef een korte toelichting:

CoPilot heb ik ingezet als middel om formuleringen te verbeteren en te verduidelijken, voornamelijk na feedback van de peers of van de (co)promotor om enkele zinnen te herbekijken.

☐ Ik heb generatieve-AI-systemen gebruikt bij de **voorbereiding van mijn presentatie**. Bijv. als hulpmiddel bij het maken van mondelinge presentatie, slides, poster, infographic, video, podcast, ...

☐ Ik heb generatieve-AI-systemen gebruikt voor **andere doeleinden**.

Inhoudsopgave

Abstract	7
1. Inleiding	7
2. Status quaestionis	9
2.1. Dogwhistles volgens Saul	9
2.2. Dogwhistles in Vlaams extreemrechts discours	10
2.2.1. Vlaamse Beweging	11
2.2.2. Vlaams Belang	12
2.2.3. Dogwhistles in rechts discours	13
3. Methodologie	14
3.1. Corpus	14
3.2. Selectiecriteria	14
3.3. Analysemethode	15
4. Resultaten	15
4.1. Overt dogwhistles	15
4.1.1. Dogwhistles aan de hand van het woord <i>volk</i>	16
4.1.1.1. Historisch verband	16
4.1.1.2. Vergelijking Vlaams Belang met CD&V en Vooruit	18
4.1.2. Dogwhistles aan de hand van het woord <i>elite</i> en <i>natie</i>	18
4.1.2.1. Historische verbanden	19
4.1.2.2. Vergelijking Vlaams Belang met CD&V en Vooruit	20
4.2. Covert dogwhistles	20
4.2.1. Dogwhistles met het bezittelijk voornaamwoord <i>ons/onze</i>	20
4.2.1.1. Constructie van een in-group via <i>ons/onze</i>	20
4.2.1.2. Vergelijking Vlaams Belang met CD&V en Vooruit	22
4.2.2. Dogwhistles aan de hand van de uitdrukkingen <i>de gewone Vlaming/westerling</i> en <i>de hardwerkende Vlaming</i>	23
4.2.2.1. Historische verbanden	23
4.2.2.2. Vergelijking Vlaams Belang met CD&V en Vooruit	24
4.3. Overgang naar expliciet taalgebruik	24

5.	Discussie	25
5.1.	Interpretatie van de resultaten	25
5.2.	Integratie van de resultaten binnen het bestaande onderzoek.....	25
5.3.	Kritische terugblik op het onderzoeksterrein.....	26
5.4.	Impact van de bevindingen	27
6.	Conclusie.....	28
	Referentielijst.....	30
	Onderzoeksmateriaal.....	32
	Bijlagen	33

Abstract

Deze bachelorproef onderzoekt het gebruik van *dogwhistles* ('hondenfluitjes') in het politieke discours van Vlaams Belang, met als doel om na te gaan hoe de partij op een strategische en retorische manier bepaalde ideologische standpunten communiceert. Op basis van een kwalitatieve corpusanalyse van het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang (2024) worden potentiële dogwhistles geïdentificeerd en geanalyseerd. In deze paper wordt gefocust op zowel *overt* als *covert* dogwhistles, met bijzondere aandacht voor begrippen zoals *volk*, *natie*, *elite* en uitdrukkingen als *de gewone* of *de hardwerkende Vlaming*, evenals het gebruik van het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze*. De analyse wordt gekaderd in een historisch-intertekstuele benadering, waarbij enerzijds verbanden worden gelegd met het discours van de Vlaamse Beweging en anderzijds een contrastieve vergelijking wordt gemaakt met de verkiezingsprogramma's van CD&V en Vooruit. De resultaten tonen aan dat Vlaams Belang consequent gebruikmaakt van impliciet taalgebruik dat aansluit bij bredere patronen van populisme en nativisme. Bovendien wijst de intertekstuele analyse op een continuïteit tussen hedendaags politiek taalgebruik en historische discourses binnen de Vlaamse Beweging. Deze studie draagt bij aan het bestaande onderzoek naar dogwhistles door ze te benaderen vanuit een tekstlinguïstisch perspectief waarin intertekstualiteit centraal staat.

1. Inleiding

Vlaams Belang vertegenwoordigt momenteel de uiterst rechtse vleugel in het Vlaamse politieke landschap en staat erom bekend om binnen het politieke discours extreemrechtse opvattingen expliciet te verwoorden. Ponsaers (2020:61) stelt dat verbaal geweld het wapen bij uitstek vormt bij extreemrechts, een particulariteit die de partij onderscheidt van andere politieke stromingen in Vlaanderen. Hij bestempelt deze strategie als "metapolitiek", wat wil zeggen dat politici inspelen op het gezonde verstand van de bevolking om hun "abnormaal" ideeëngoed vorm te geven en zoveel als mogelijk te normaliseren. Dat doen ze door het openbare discours in de media te manipuleren, waardoor ze de publieke opinie beïnvloeden en extreme standpunten aanvaardbaar maken voor een breder publiek (Ponsaers 2020:62).

Het taalgebruik dat ze hierbij hanteren is echter niet altijd wezenlijk expliciet van aard. Geregeld zeggen leden van extreemrechtse partijen duidelijk waar het op staat, maar maken ze tegelijkertijd ook gebruik van impliciet taalgebruik om een bepaalde boodschap over te brengen die uitsluitend door hun aanhangers wordt begrepen. Dat fenomeen wordt in de moderne taalwetenschap aangeduid als "dogwhistles", letterlijk 'hondenfluitjes'. Zoals hondenfluitjes alleen hoorbaar zijn voor honden maar niet voor mensen, verwijst een dogwhistle in politiek taalgebruik naar een boodschap die alleen voor een beperkte groep van ontvangers toegankelijk is. In deze paper zullen wij ons toespitsen op het gebruik van dogwhistles in het politieke discours van Vlaams Belang. Saul (2024) vermeldt naast dogwhistles een tweede taalkundige techniek, waarop wij echter niet dieper zullen ingaan: "figleaves". Dergelijke 'vijgenbladeren' zijn expliciete toevoegingen bij bepaalde controversiële uitspraken om die

aanvaardbaar te maken voor een publiek. Beide technieken worden door politieke leiders ingezet om een doelpubliek te manipuleren en ideologische overtuigingen bij een breder publiek ingang te laten vinden, zonder daar zelf expliciet over te hoeven zijn.

Tot op heden is er in de literatuur nog altijd geen duidelijke, afgebakende definitie van de term “dogwhistle”. Meestal wordt een dogwhistle omschreven als “gecodeerde taal” of ook wel “symbolen” (Lindgren et al. 2024:5). Torices (2012) spreekt eerder over een spraakhandeling die berust op de wederzijdse erkenning van intenties door de spreker en de luisteraar. Dogwhistles zijn heel interessante fenomenen om te onderzoeken, omdat een spreker er sociale normen mee kan overtreden zonder een publieke veroordeling te riskeren. Politici kunnen in hun taalgebruik dogwhistles inzetten als een techniek om ogenschijnlijk dezelfde boodschap aan alle kiezers over te brengen, terwijl ze aan een bepaalde groep van stemmers indirect laten zien dat ze het eens zijn met controversiële standpunten (Saul 2024). Die groep wordt in de literatuur aangeduid als de *in-group* (Henderson en McCready 2018:231). De uitdaging voor die specifieke ontvangers is om de controversiële boodschap te ontcijferen (Saul 2024). Eerder onderzoek toonde al aan dat politici via dogwhistles wel degelijk bepaalde subgroepen van hun kiezers kunnen aanspreken (Lindgren et al. 2024).

In het onderzoek naar retoriek bij politici wordt het pragmatische aspect meestal genegeerd, terwijl syntactische en semantische aspecten primeren. Zo wordt er vooral gefocust op eufemismen en metaforen, of ook nog op discoursanalyse (De Landtsheer 1988:156). Deze paper tracht die lacune, met een onderzoek van dogwhistles, gedeeltelijk op te vullen. Bovendien werd eerder onderzoek naar politieke dogwhistles vooral uitgevoerd in de Verenigde Staten (Lindgren et al. 2024:4). Daarom is het interessant om na te gaan of dezelfde dan wel gelijkaardige effecten ook vastgesteld kunnen worden in onze huidige politieke situatie in Vlaanderen.

De onderzoeksvraag van deze paper luidt: welke dogwhistles vinden we in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang (2024) om ideologische standpunten impliciet te communiceren?

Om deze onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, gaan we op zoek naar specifieke woorden of woordgroepen die kunnen worden geïdentificeerd als dogwhistles in een corpus van taalgebruik door vertegenwoordigers van Vlaams Belang. We kozen als corpus voor het verkiezingsprogramma van het recentste verkiezingsjaar, namelijk 2024. In een dergelijk programma wordt de visie van een politieke partij uiteengezet, waardoor meteen duidelijk wordt hoe de partij probeert om de kiezer aan zich te binden. Verkiezingsprogramma's vormen om die reden een geschikt corpus voor analyse. We analyseren in welke domeinen de dogwhistles voornamelijk worden ingezet en hoeveel keer specifieke woorden of woordgroepen voorkomen. Een mogelijke hypothese zou kunnen zijn dat een aantal woorden telkens opnieuw voorkomen en als dogwhistles kunnen worden geïdentificeerd. Eerder onderzoek (De Landtsheer 1988:158) toonde aan dat men in politieke redevoeringen of andere propaganda specifieke politiek zwaar geladen begrippen centraal stelt, zoals liberalisme, democratie

en vrijheid. Vlaams Belang focust met name op identiteitsdiscoursen gebaseerd op nationaliteit, religie en etniciteit (Moufahim, Reedy en Humphreys 2015:92).

De studie omvat een beknopte literatuurstudie, waarin de belangrijkste terminologie wordt uiteengezet. Vervolgens wordt de onderzoeksmethode gemotiveerd en worden de resultaten van de empirische analyse besproken. Na een discussie van de resultaten volgt een conclusie, waarin een antwoord geformuleerd wordt op de onderzoeksvraag.

2. Status quaestionis

In de moderne taalwetenschap is er veel aandacht voor de ethische, ideologische en politieke dimensies van taalgebruik (Saul 2018, 2024). Taalonderzoekers die werkzaam zijn in het brede domein van de discoursanalyse interesseren zich onder meer voor haatzaaiende taal, populisme en politieke manipulatie aan de hand van discriminerend taalgebruik, zo onder meer in het werk van Fairclough (1989) en Wodak (2015). Wat echter nog extra onderzoek verdient, zijn bepaalde uitingen die op een impliciet niveau functioneren. Om die uitingen te onderzoeken, hebben taalonderzoekers het begrip “dogwhistle” gesmeed (Saul 2018, 2024).

2.1. Dogwhistles volgens Saul

Saul (2018:361) merkt op dat de term *dogwhistle* een relatief nieuw begrip is in de taalwetenschap en dat het voor het eerst werd geïntroduceerd in de Amerikaanse journalistiek van de jaren '80. Tegenwoordig wordt de term gebruikt wanneer er sprake is van opzettelijke manipulatie in taalgebruik op een manier die door een groot deel van het publiek niet opgemerkt wordt. Volgens Saul (2018:361-362, 2024:9-10) worden dogwhistles vooral door politici ingezet. Zij kiezen hun woorden immers heel bewust en beschouwen dogwhistles als de ideale strategie voor heimelijke politieke manipulatie en het zaaien van verdeeldheid. Aangezien een dogwhistle niet door iedereen wordt vernomen, wordt het publiek volgens Saul (2018) op een subtiele manier gemanipuleerd: een manier waartegen het publiek zich waarschijnlijk zou verzetten als de impliciete boodschap expliciet zou worden gemaakt. Een politieke kandidaat kan op die manier een boodschap overbrengen aan een deel van het electoraat dat voor anderen eerder bevreemdend zou klinken. Zo kunnen politici racistische uitspraken verwerken in hun discours die bewust afgewezen worden door die ‘niet-verstaanders’, net omdat het zulke verborgen spraakhandelingen zijn (Saul 2018).

Saul (2018, 2024:9) maakt een tweedeling in de types dogwhistles: *overt* en *covert* dogwhistles. Openlijk gebruikte dogwhistles (*overt*) zijn ontworpen om begrepen te worden door één groep (doorgaans degenen die zich verzetten tegen raciale gelijkheid) en niet herkend te worden door een andere groep (doorgaans het bredere publiek dat de uitspraak van de spreker als onschuldig interpreteert). Saul (2024) illustreert de overt dogwhistle aan de hand van een verwijzing van de

Amerikaanse president Donald Trump naar “bad hombres”¹. Aan de tegenstanders van de norm voor raciale gelijkheid komt deze dogwhistle over als een negatieve houding ten opzichte van alle Mexicanen, terwijl de dogwhistle voor sceptici van deze norm slechts verwijst naar sommige Mexicanen. Deze laatste groep herkende de dogwhistle dusdanig niet, en vatte het op als een onschuldige interpretatie van Trumps taal. Ze bleven daarom ook hun steun aan Trump behouden. Dogwhistles die daarentegen een verborgen effect hebben, zijn *covert*. Vanwege hun onbewuste effect, kan deze dogwhistle zowel werken op mensen die de norm van raciale gelijkheid verwerpen als op mensen die zich aan de norm houden, wat bij een overt dogwhistle niet het geval is. Politici kunnen, door raciale termen te vermijden en in te zetten op dogwhistles, dit effect bereiken (Saul 2024:§2). Een covert dogwhistle kan dus enkel succesvol zijn wanneer ook het brede publiek de intentie van de spreker niet herkent (Saul 2018:22).

Het bijzondere aan alle dogwhistles is evenwel dat ze een impliciete boodschap overdragen. Als een racistische dogwhistle expliciet zou worden ingezet, dan zou die zijn beoogde effect helemaal niet bereiken, want de betroffen doelgroep zou de (racistische) uitspraak herkennen en ertegen kunnen protesteren. Een impliciete dogwhistle werkt daarentegen wel, ook als die racistisch is. Die lijkt op het eerste gezicht niet gerelateerd aan ras, waardoor de politicus in kwestie mogelijke beschuldigingen van racisme kan ontkennen (Saul 2018:9; Schram 2024). Zo stelt Haney-López (in Schram 2024) dat Nederlandse politici bijvoorbeeld geregeld de term *hardwerkende Nederlanders* of *gewone Nederlanders* gebruiken in hun discours. Deze termen gaan op het eerste gezicht niet over ras, want iedereen die in Nederland werkt, is “gewoon” en in theorie “hardwerkend”. Wat echter onder die oppervlakte bedoeld wordt is: “witte Nederlanders”. Dit voorbeeld zal in het vervolg van deze paper verder besproken worden.

2.2. Dogwhistles in Vlaams extreemrechts discours

Dogwhistles komen voort uit een groepstaal van personen die een gelijkaardige ideologie delen en worden vaker gelinkt aan groepen met extreemrechts gedachtegoed dan aan personen uit extreemlinkse hoek (Bangers 2023). Vanderbeeken en Zahidi (2022a) stellen dat er in extreemrechtse groeperingen veel uitingen voorkomen die door de maatschappij niet worden geaccepteerd, zoals racistische uitspraken. De laatstgenoemde auteurs hebben eerder relevant onderzoek uitgevoerd naar dogwhistles binnen extreemrechtse politieke partijen, zoals beschreven in hun boek *Debatfiches van de Vlaamse elite* (2022a). Bij hun vermelding is echter een kritische kanttekening op zijn plaats. Vanderbeeken en Zahidi treden op als redacteurs die gezamenlijk kritische analyses publiceren over het Vlaamse politieke en maatschappelijke debat, waarbij zij zich profileren als vertegenwoordigers van een links gedachtegoed. Toch is hun voorbeeld van een typische dogwhistle uit extreemrechtse

¹ “Bad hombres”, Spaans voor ‘mannen’, is een beruchte uitspraak die Trump in het slotdebat van de presidentsverkiezingen in 2016 gebruikte om te verwijzen naar criminelen die volgens hem het land uit moeten.

hoek het vermelden waard. Zo konden Vanderbeeken en Zahidi (2022a), aan de hand van een analyse van de taal van Vlaams-nationalisten, achterhalen hoe rechtse partijen zoals Vlaams Belang en N-VA een grotendeels verzonnen zelfbeeld in het leven roepen volgens een rechts-conservatief rolmodel.

De auteurs analyseerden typische uitingen van een rechts-retorisch repertoire. Ze vertrokken vanuit een identificatie van dogwhistles in het rechtse discours, maar ondervonden dat dogwhistles slechts één aspect vormen van extreemrechtse semantiek. Zo bevat extreemrechts discours ook heel wat eufemismen en metaforen (De Landtsheer 1988:156). Wij focussen ons in het kader van dit onderzoek echter uitsluitend op het gebruik van dogwhistles in het discours van Vlaams Belang. Vanderbeeken en Zahidi (2022a) namen voor hun analyse het lijfblad van de Vlaams-nationalisten *Doorbraak* onder de loep, waarin onder andere wordt verwezen naar een complot van het *cultuurmarxisme*. De term wordt verder omschreven als “de culturele oorlog van links tegen onze bevolking”, maar naast deze definitie bevat de term nog een bijkomende historische lading. Het begrip zou afkomstig zijn uit het nazi-jargon van het nationaalsocialistische regime (1933-1945) en is afgeleid van “cultuurbolsjewisten”. Op zich is de term nogal vaag, maar wanneer hij in combinatie voorkomt met een andere opmerkelijke term, namelijk *omvolking*, dan kunnen we spreken van een dogwhistle gericht tot een in-group met extremistisch gedachtegoed.

Tegenwoordig domineert een nieuwe woordenschat het publiek debat, mede door de opkomst van sociale media, waarop gelijkgezinden elkaar sneller vinden. Woorden als *omvolking*, *cancel cultuur* en *de bezorgde burger* zijn typische voorbeelden van dogwhistles: ze wekken meteen vragen op, omdat ze geen onmiddellijk doorzichtige betekenis lijken te hebben (Bangers 2023). Het is daarom interessant om te achterhalen hoe rechts gedachtegoed ook op een impliciete manier in de spreektaal gestalte krijgt. Daarom gaan we in deze paper op zoek naar recent gebruik van dogwhistles bij Vlaams Belang, een Vlaams nationalistische partij van extreemrechtse strekking.

2.2.1. Vlaamse Beweging

Om het hedendaagse gebruik van dogwhistles door Vlaams Belang beter te kunnen begrijpen, is het noodzakelijk om eerst enige historische en contextuele achtergrond over de Vlaamse Beweging te schetsen. Een deel van de verklaring voor de populariteit van rechts gedachtegoed in Vlaanderen ligt in die geschiedenis. De taalstrijd tussen het Nederlands en het Frans, vanaf de 19^e tot de late 20^e eeuw, werd volgens bepaalde auteurs (Vanderbeeken en Zahidi 2022b) al gedeeltelijk via misleidende taal gevoerd. Daardoor werden steeds meer mensen vatbaar voor rechtse ideeën. De Vlaamse taalstrijd kaderen we in de context van de Vlaamse Beweging, een beweging die zich vanaf het midden van de 19^e eeuw inzette voor de emancipatie van Vlaanderen en het Nederlands in België. De beweging ontstond oorspronkelijk als reactie op de verfransing in Vlaanderen (Fuhrmann 2022:39). Burgers die belang hechtten aan de Nederlandse taal vonden elkaar en verenigden zich als de zogenaamde Vlaamsgezinde “taalminnaars” (De Wever 2023a). Zij zagen de zorg voor de

Nederlandse taal als een daad van vaderlandsliefde. In 1864 kwam er dan ook een eenheidsspel­ling in Vlaanderen en Nederland.

Voor de Eerste Wereldoorlog bevonden de belangrijkste kernen van de Vlaamse Beweging zich vooral in steden, waar voornamelijk in het Frans werd gecommuniceerd. Met de democratisering van het politieke leven kreeg de beweging meer invloed. Ze zette zich voornamelijk in voor de eerbiediging van de rechten van Vlamingen. Aan het einde van de 19^e eeuw groeide de Vlaamse Beweging uit tot een massabeweging en waren aanhangers ervan overtuigd dat de strijdvoering voor het Nederlands mee de identiteit van hun volk zou bepalen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog ontstonden collaborationistische tendensen via onder andere Jong-Vlaanderen. Deze organisatie van radicale Vlaamsgezinden ijverde voor een onafhankelijk Vlaanderen onder Duitse voogdij (De Wever 2023a). Na de Eerste Wereldoorlog werden overal in Europa rechtse ideeën en regimes aangewakkerd, waarvan de invloedrijkste het nationaalsocialisme was onder leiding van Hitler in Duitsland (De Wever 2023a). Het Vlaams-nationalisme kreeg hierdoor een revolutionaire component, waardoor het in de jaren 1930 evolueerde tot een rechts-radical anti-Belgische stroming die komaf wilde maken met de parlementaire democratie (De Wever 2023a).

Vanaf 1940 voerde de Duitse bezetter opnieuw een “Flamenpolitik”, waarbij Hitler een voorkeursbehandeling bood aan de Vlamingen. Een groot deel van de Vlaamse Beweging werd daarbij ook meegesleurd in de collaboratie. De voornaamste ideeën van de Vlaamse Beweging tijdens de collaboratie waren gestoeld op het nationaalsocialisme. Racistische opvattingen en de Jodenvervolg­ing werden gerechtvaardigd en andersdenkenden werden gecriminaliseerd (De Wever 2023a). Aan de collaboratie kwam echter een einde in september 1944, op het moment dat de geallieerde tanks België binnenrolden. Na de oorlog verdwenen de Vlaams-nationalisten echter uit het parlement, nadat de anti-Belgische strekking van de Vlaamse Beweging ten onder ging samen met het Derde Rijk (Duitsland onder het totalitaire bewind van Hitler) (De Wever 2023a). In 1962 werd de taalgrens bij wet vastgelegd en werd België opgedeeld in vier taalgebieden. Ondertussen verloor de Vlaamse Beweging aan kracht door de staatshervorming. Momenteel zijn er nog enkele actieve organisaties die dezelfde rechts-conservatieve standpunten van de beweging nastreven, zoals het weekblad *‘t Pallieterke* of de opinie- en nieuwswebsite *Doorbraak* (De Wever 2023a).

2.2.2. Vlaams Belang

Nadat Vlaams Belang enkele jaren van electorale achteruitgang kende, met het dieptepunt van een verkiezingsnederlaag in 2014, kunnen we nu wel vaststellen dat de partij de laatste jaren een sterke terugkeer boekt: tijdens de verkiezingen in 2019 werd extreemrechts de op één na grootste partij in Vlaanderen (na N-VA) (Praet 2022).

De partij kent inmiddels al een hele geschiedenis. In 1954 werd een nieuwe Vlaams-nationalistische partij opgericht die we kunnen beschouwen als de eerste voorloper van Vlaams Belang: Volksunie. Na 1960 verloor Volksunie echter de verkiezingen en werd in 1980 Vlaams Blok opgericht, omdat de

Vlaams-nationalisten nog steeds hun belangrijkste programmapunt wilden nastreven, namelijk de Belgische staat afschaffen en van Vlaanderen een autonome natie maken. Vlaams Blok werd snel populairder dan Volksunie: met een xenofob programma tegen allochtonen van Marokkaanse en Turkse origine boekten ze snel successen. Uiteindelijk geraakte de partij net met deze standpunten politiek geïsoleerd en werden de vzw's van Vlaams Blok in 2004 veroordeeld wegens racisme. Op dat moment werd besloten om als Vlaams Belang terug op het politieke toneel te verschijnen, maar door het zogenaamde “cordon sanitaire” kon de partij geen coalities aangaan met andere politieke partijen (De Wever 2023a).

2.2.3. Dogwhistles in rechts discours

Vanderbeeken en Zahidi (2022b) wijzen erop dat de politieke campagne die vandaag door extreemrechts wordt gevoerd, niet nieuw is. Rechtse partijen hebben altijd sterk ingespeeld op de verlangens van (doorgaans witte en welgestelde) groepen die bepaalde privileges willen behouden. Niet alleen in Vlaanderen, maar ook in andere Europese landen zien we een gelijkaardige taal- en cultuurstrijd. Een rechts sociaaleconomisch beleid is volgens Vanderbeeken en Zahidi (2022b) het gevolg van een verrechtsing van de publieke opinie. Aan het einde van de Tweede Wereldoorlog, op het moment dat een sociaal beleid werd ingevoerd in de Westerse landen, wilden de elites hun belangen kunnen behouden, waardoor de macht van de arbeidersbeweging verzwakte. Haney-López (2014) spreekt over “dogwhistle politics”, waarbij rechtse politici in de Verenigde Staten wensten een ‘wij-zij’-logica te hanteren. Na de Holocaust en het succes van burgerbewegingen zoals mei '68, waren openlijke racistische uitspraken evenwel ongepast. Die politici gaven daarom de voorkeur aan subtiele, maar toch discriminerende boodschappen in een vorm van codetaal.

Eerder taalkundig onderzoek van radicaal-rechtse partijen toonde aan dat concepten als *nativisme* en *populisme* duidelijk aanwezig zijn in hun discours (Praet 2022:251). In Europa wordt *populisme* voornamelijk gebruikt om te verwijzen naar extreemrechtse partijen, zoals Vlaams Belang of andere Europese extreemrechtse partijen (De Cleen 2023). We spreken van *populisme* wanneer een ideologie focust op het volk als een homogene entiteit die onder meer sceptisch staat tegenover een zogenaamde corrupte elite. Het populisme eist dat de volkswil het beleid moet bepalen (Praet 2022:253). Volgens De Cleen (2023) roepen radicaal-rechtse populistten de hulp in van “het volk” om zich te verzetten tegen migratie en een etnisch-culturele diversiteit die een “globalistische elite” aan dat “volk” opdringt. Dit concept zullen we nog enkele keren zien terugkeren in de bespreking van de resultaten, aangezien Vlaams Belang geregeld deze tegenstelling naar voren brengt. Uit onderzoek naar populisme in de Vlaamse politiek blijkt immers dat Vlaams Belang de meest uitgesproken populistische partij is in Vlaanderen (De Cleen 2023). De term *nativisme* wordt gebruikt wanneer een ideologie zich uitsluitend richt op leden van de inheemse groep of de “natie” in een gebied. Daarbij worden niet-inheemse personen beschouwd als een “fundamentele bedreiging voor de homogene natiestaat” (Mudde 2007:19 in Praet 2022:252). Onderzoek van Haney-López (2014) wees bovendien op een universele tendens in Europa van dogwhistlegebruik, met name in termen die verwijzen naar westerse cultuur en religie.

Op basis van deze aannames formuleren wij de hypothese dat onze dataset vooral dogwhistles zal bevatten die deze ideologische lading dragen, namelijk impliciet taalgebruik dat verwijst naar en inspeelt op gedachtegoed waarin traditionele nationale waarden en normen worden verheerlijkt.

3. Methodologie

3.1. Corpus

Deze paper heeft als doel om op empirische wijze potentiële dogwhistles te identificeren binnen de extreemrechtse partij Vlaams Belang. We beschouwen dan ook het recentste verkiezingsprogramma van 2024, met de slogan *Vlaanderen weer van ons*, als primaire bron voor onze analyse (zie onderzoeksmateriaal). Een verkiezingsprogramma biedt een overzicht van de visies en standpunten van een politieke partij en tracht ermee kiezers aan zich te binden. Dergelijke programma's vormen om die reden een waardevol corpus voor analyse en onderzoek. Om het dogwhistlegebruik bij Vlaams Belang verder af te lijnen, zullen we ook een vergelijking maken met de verkiezingsprogramma's van twee andere Vlaamse politieke partijen, CD&V en Vooruit (zie onderzoeksmateriaal). Het verkiezingsprogramma van CD&V beslaat 442 pagina's en dat van Vooruit 288 pagina's, tegenover slechts 100 pagina's bij het programma van Vlaams Belang.

3.2. Selectiecriteria

Aan de hand van een close-reading van het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang werd een representatief aantal uitingen geselecteerd die we als potentiële dogwhistles kunnen beschouwen. Hierbij hebben we voornamelijk gelet op termen zoals *volk*, *burgers*, *Vlamingen* en het 'wij-zij'-discours, omdat deze betrekking hebben op nationaliteit en identiteit, en daarom het meeste kans op voorkomen, zoals eerder onderzoek al aantoonde (Saul 2024, Praet 2022, Schram 2024, Vanderbeeken en Zahidi 2022a). Het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang bevat een aantal begrippen die in aanmerking komen als potentiële dogwhistles. Deze begrippen zijn op te delen in twee categorieën: de overt dogwhistles, zoals de woorden *volk*, *elite* en *natie*, en de covert dogwhistles, waaronder het gebruik van het voornaamwoord *ons/onze*, en de uitdrukkingen *de gewone Vlaming/westerling* en *de hardwerkende Vlaming*. In de resultatensectie van deze paper zullen we telkens enkele voorbeelden van beide categorieën bespreken en de intertekstuele verbanden toelichten.

De keuze voor de vergelijking van Vlaams Belang met CD&V en Vooruit motiveren we vanuit de literatuurstudie (zie §2). Dogwhistlegebruik in politieke context komt vooral voor in extreme partijen (zie §2.2.3). Daarom is het interessanter om het taalgebruik van extreemrechts te vergelijken met centrumpartijen, zoals CD&V en Vooruit, die het verschil in taalkeuze met Vlaams Belang in de verf kunnen zetten. CD&V (Christen-Democratisch en Vlaams) is een Vlaamse politieke centrumpartij die

zich baseert op christelijk gedachtegoed en conservatievere standpunten verenigt met zachtere sociaaleconomische stellingen. Zo staan welzijn, zorg en gezondheid centraal in hun verkiezingsprogramma (Grommen en Dumarey 2024). Vooruit is een socialistische partij die zich voornamelijk richt op de rechten van de arbeider, waarbij gelijke kansen en solidariteit centraal staan (Saerens en Dumarey 2024).

3.3. Analysemethode

Om na te gaan in hoeverre de aangehaalde termen dogwhistles zijn, hanteren we twee kwalitatieve analysemethodes. Ten eerste zullen we historische verbanden onderzoeken aan de hand van het taalgebruik uit vroegere periodes, met name de periode van de Vlaamse Beweging (vanaf ca. 1850). Met een focus op intertekstualiteit kunnen we nagaan hoe bepaalde uitingen in het taalgebruik van Vlaams Belang voortbouwen op historisch traceerbaar en ideologisch beladen taalgebruik uit de geschiedenis van het rechtse en extreemrechtse politieke discours. Ten tweede vergelijken we de gevonden potentiële dogwhistles met dezelfde uitingen in de verkiezingsprogramma's uit 2024 van CD&V en Vooruit. Op die manier kunnen we de relatieve aandacht die Vlaams Belang aan bepaalde uitingen besteedt in hun verkiezingsprogramma contrastief verduidelijken. In de resultatensectie zullen we telkens meegeven hoeveel keer een bepaalde uiting voorkomt. Aan de hand van het softwareprogramma Sketch Engine konden we, door de drie verkiezingsprogramma's te uploaden, nagaan hoeveel keer specifieke woorden of woordgroepen voorkwamen en in welke context. Dit zal vooral interessant blijken te zijn bij de vergelijking van de drie verschillende partijen.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk presenteert de empirische bevindingen van het onderzoek naar dogwhistles in het recentste verkiezingsprogramma van Vlaams Belang. Telkens zullen we enkele dogwhistles van Vlaams Belang afzonderlijk bespreken en het gebruik ervan historisch-intertekstueel staven. Vervolgens zullen we aan de hand van een vergelijking met de twee andere Vlaamse politieke partijen, CD&V en Vooruit, het verschil in woordgebruik verder verduidelijken.

4.1. Overt dogwhistles

We beginnen met de analyse van de explicietere of overt dogwhistles die voorkomen in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang. Deze woorden worden door de aanhangers van de partij, de in-group, herkend en begrepen, terwijl ze voor het bredere publiek, de out-group, onschuldig of meerduidig lijken. Politici kunnen dergelijke expliciete dogwhistles gebruiken om gezamenlijke, extremistische ideologieën uit te dragen. Woorden zoals *volk*, *elite* en *natie* worden in dit verband beschouwd als duidelijke voorbeelden van dit fenomeen.

4.1.1. Dogwhistles aan de hand van het woord *volk*

Tabel 1 presenteert de resultaten van het gebruik van het substantief *volk* in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang.

Tabel 1: gebruik van *volk* als dogwhistle

1	Als nationalisten koesteren en verdedigen wij de culturele identiteit van een volks gemeenschap.
2	Vlaams Belang pleit voor het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren .
4	Het volk regeert.
5	De federale regering en parlement vertegenwoordigen dus alles behalve het Vlaamse volk .
6	Voor het Vlaams Belang staat het welzijn van ons volk voorop.
7	Vlaams Belang gelooft in de soevereiniteit van het volk .
8	het lokalisme van het volk
9	De eerste verantwoordelijkheid van de overheid is te zorgen voor haar eigen burgers, voor het eigen volk .
10	Vlaams Belang wil een onafhankelijk en rationeel buitenlandbeleid dat de belangen van het eigen volk dient.
11	het volk aan de macht

In totaal vonden we *volk* 15 keer terug, waarvan Tabel 1 er enkele toont (volledige lijst zie Bijlage A). Het gebruik van het woord gaat terug op een rijke geschiedenis van Vlaanderen en de Vlaamse Beweging. Van belang daarbij is dat de gebruiken van *volk* in historische verenigingen of organisaties een gemeenschappelijke ideologie uitdroegen, namelijk de superioriteit van het Vlaamse volk tegenover andere volkeren en/of hun politieke opvattingen (De Lannoy 2023, De Wever 2023b, Van Campenhout 2023). Volgens De Cleen (2023) is het typerend voor een nationalistisch gedachtegoed, zoals dat van Vlaams Belang, dat een identiteit van het volk-als-natie wordt geconstrueerd. Die identiteit ontstaat door zich af te zetten tegen andere volkeren, in het bijzonder migranten, vluchtelingen of andere minderheden. Zij worden door hun afkomst door een partij als Vlaams Belang niet gerekend tot de leden van het *eigen volk*.

In bovenstaande tabel zien we dezelfde betekenis terugkeren in het huidige programma van Vlaams Belang: opnieuw wordt hier met *volk* uitsluitend het Vlaamse volk of Vlamingen bedoeld. Voor een goed verstaander van de Vlaamse geschiedenis en de huidige politieke opvattingen van Vlaams Belang zit in deze gebruiken dus duidelijk meer dan een oppervlakkige betekenis van *volk*, in de zin van *bevolking in het algemeen*, verscholen.

4.1.1.1. Historisch verband

Het woord *Volk* is een centrale uitdrukking in het discours van het Duitse nationaalsocialisme voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. In zijn boek over het taalgebruik van het Derde Rijk, *LTI. Notizbuch eines Philologen* (1946:36)², wijst de Duitse filoloog Victor Klemperer erop dat *Volk* zowel in het

² LTI is de afkorting van 'Lingua Tertii Imperii', de Taal van het Derde Rijk.

mondelinge als het schriftelijke Duitse discours vaak gebruikt werd om het onderscheid te maken tussen “de echte Duitsers” en “niet-Ariërs” (of “Semieten”). Joden werden niet beschouwd als echte Duitsers door nazi-Duitsland en om die reden massaal gedeporteerd en vervolgd tijdens de Tweede Wereldoorlog. Veel voorkomende combinaties met *Volk* waren toen bijvoorbeeld *Volksfest* (‘volksfeest’), *volksfremd* (‘volksvreemd’) of *Volksgemeinschaft* (‘volksgemeenschap’). Op deze wijze werd een gevoel van exclusiviteit voor “echte Duitsers” gecreëerd. De Nederlandse tegenhanger van *Volksgemeinschaft*, ‘volksgemeenschap’, vonden we zelfs letterlijk terug in het programma van Vlaams Belang (zie voorbeeld 1).

Het exclusieve gebruik van het woord *volk* gaat echter verder terug in de tijd. Ook gedurende de periode van de Vlaamse Beweging doelden Vlaamsgezinden op een gelijkaardig gebruik van het woord *volk*. Zo waren er enkele weekbladen met *volk* in de titel: *Ons Volk* was een in 1911 opgericht katholiek-flamingantisch weekblad waaraan Vlaamsgezinde redacteurs meewerkten (Van Campenhout 2023). Het maandblad *Volk*, opgericht in 1935, ontstond in een milieu van Vlaams-nationalistische katholieken (De Lannoy 2023). Eén jaar later werd *Volk en Staat* opgericht (De Wever 2023b): een Vlaams-nationalistisch dagblad en tevens het orgaan van het VNV (Vlaamsch Nationaal Verbond). Het VNV was een radicaal-Vlaams-nationalistische Nieuwe Orde-partij die sympathiseerde met nazi-Duitsland (Van de Vijver 2023). Het motto van het dagblad verradt veel over zijn ideologie: “één taal, één volk, één staat voor het Diets nationaal-solidarisme”. Tijdens de bezetting verdedigde het dagblad de collaboratiepolitiek en propageerde het bovendien tegenstand tegen de geallieerden en de Joden (De Wever 2023b). In 1954 werd een nieuwe Vlaams-nationalistische partij, Volksunie, opgericht die we kunnen beschouwen als de eerste voorloper van het huidige Vlaams Belang (zie §2.2.2). De partij won snel aan succes en bereikte het electoraat van het VNV en zelfs enkele nieuwe Vlaamsgezinde kiezers (De Wever 2023a). Ondertussen groeide de Vlaamse Volksbeweging, die de grootste flamingantische massabetogingen uit de Belgische geschiedenis organiseerde, namelijk de Marsen op Brussel.

Al aan het begin van de Vlaamse Beweging was de focus op de (Nederlandse) taal op zich een manier om het natievormingsproces te voltrekken (Vandenbussche, Vosters en Willemyns 2023). Tijdens de taalstrijd werd het einddoel ervan door Hippoliet Meert (geciteerd in Vandenbussche, Vosters en Willemyns 2023) in zijn analyse van de Vlaamse taalsituatie *Onkruid onder de Tarwe* (1899) als volgt geformuleerd: “ons volk tot zelfbewustzijn, tot zelfstandigheid opwekken (...) De moedertaal zou het werktuig zijn, dat ons volk tot hogere beschaving zou doen stijgen”. Bovendien zien we hier tweemaal het gebruik van *ons volk*, zoals we het ook in voorbeeld 6 hierboven terugvinden. Vlaams Belang appelleert hiermee aan een gemeenschappelijk nationaal verleden dat ze verheerlijken en waarvan ze het taalgebruik herwinnen. Witte en Van Velthoven (2023) spreken van een “volksaard” die een natie bezit, in het gedachtegoed van traditionalistische groepen, en die ook in de taal tot uiting komt. Aan het begin van de Vlaamse Beweging werden dergelijke groepen die pleitten voor het Nederlands als cultuurtaal “taalminnaars” genoemd (zie ook §2.2.1). Zij zagen

zichzelf als een nieuwe cultureel-ideologische groep met een beschavingsmissie, namelijk de taalproblematiek tegen de “Franse elite” aanwenden (Witte en Van Velthoven 2023).

In 1851, met de oprichting van het Willemsfonds en het Davidsfonds kreeg het begrip *Vlaanderen* als geografische realiteit vorm (Witte en Van Velthoven 2023). Men verwees in Vlaanderen naar de Vlaamse bevolking met de slogan “de taal is gans het volk”. Uiteindelijk kregen de taalminnaars waar ze voor streden, namelijk een apart tweetalig statuut voor Vlaanderen, waarbij het Nederlands officieel erkend werd naast het Frans. In die periode ging de ‘wij-zij’-tegenstelling vooral over Nederlandstalige Vlamingen tegenover de Franstalige elite in Vlaanderen. Toen al zagen extreemrechtse groeperingen een reden om bepaalde groepen die in Vlaanderen leven uit te sluiten. Uit het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang blijkt dat deze uitsluitingslogica vandaag nog steeds aanwezig is. De partij pleit bijvoorbeeld voor Vlaanderen als aparte natie met één officiële taal (Nederlands), waarbij Franstaligen en andere Europese of niet-Europese nationaliteiten geen volwaardige plaats krijgen binnen de nationale gemeenschap.

4.1.1.2. Vergelijking Vlaams Belang met CD&V en Vooruit

Wanneer we het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang vergelijken met dat van Vooruit, dan valt het op dat *volk* geen enkele keer voorkomt in het verkiezingsprogramma van Vooruit. Wel vinden we 22 keer *bevolking*, wat een neutraal woord is en tegelijk de inclusieve tegenhanger van *volk*: waar Vlaams Belang met *volk* verwijst naar een gemeenschap van inwoners die een gedeelde afstamming, taal, gewoonten en tradities hebben, richt Vooruit zich met *bevolking* op iedereen binnen de Vlaamse samenleving. Bij CD&V vinden we nog vaker het alternatief *bevolking* terug, namelijk 70 keer (volledige lijst zie Bijlage B). We merken hierbij wel op dat hun verkiezingsprogramma omvangrijker is dan dat van Vlaams Belang. Daarnaast komt het woord *volk* in het programma van CD&V eenmaal voor in de volgende context: “er moet meer volk op straat aanwezig zijn” (zie Bijlage D). Hier gaat het duidelijk niet louter om Vlamingen die op straat aanwezig moeten zijn, maar om de aanwezigheid van willekeurige mensen, waardoor meer veiligheid op straat kan worden gegarandeerd.

4.1.2. Dogwhistles aan de hand van het woord *elite* en *natie*

Tabel 2 toont de resultaten van het gebruik van de substantieven *elite* en *natie* in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang.

Tabel 2: gebruik van *elite* en *natie* als dogwhistle door Vlaams Belang

1	Tegenover het stedelijk multicultureel globalisme van de elite , plaatsen wij het duurzaam en toekomstgericht lokalisme van het volk.
2	In plaats van het beloofde museum dat zou inzetten op Vlaamse natievorming , kregen we een website.
3	Als nationalistische partij stellen we dat het leger enkel de belangen van de eigen natie dient.
4	Het lijkt alsof de Vlaamse regering koudwatervrees heeft om de Vlaamse natie internationaal te profileren.

De bovenstaande uitdrukkingen komen voornamelijk voor in populistisch en nativistisch taalgebruik. Zoals in de literatuurstudie van deze paper al aan bod kwam (zie §2.2.3), gaat het populisme uit van een groep mensen (doorgaans een “volk”) die zich verweert tegen een elite. Die tegenstelling komt in voorbeeld 1 van Tabel 2 aan bod. De dogwhistle die hieronder verscholen zit, gaat uit van de *globalistische elite* die migratie en diversiteit opdringt aan *het volk*, een patroon dat Vlaams Belang geregeld herhaalt (De Cleen 2023). In voorbeelden 2, 3 en 4 fungeren de woorden met *natie* als kernbegrippen die nauw aansluiten bij nativistische denkbeelden. Zoals uit de literatuurstudie blijkt (zie §2.2.3), verwijst nativisme naar een ideologie die zich richt op de bescherming van de belangen van de inheemse bevolking of de zogenoemde “natie” binnen een specifiek gebied. Binnen dit denkkader worden niet-inheemse individuen vaak beschouwd als een fundamentele bedreiging voor de homogeniteit en cohesie van de natiestaat.

In voorbeeld 2 wordt expliciet gestreefd naar versterking van een gedeelde, homogene nationale identiteit, wat kenmerkend is voor het nativistische ideaal van een duidelijk afgebakende “eigen” gemeenschap. Hieruit vloeit een duidelijke scheidslijn voort tussen degenen die tot deze natie worden gerekend en degenen die buiten deze grenzen vallen, zoals ook in voorbeeld 3, waarbij het leger uitsluitend de belangen van de interne groep moet dienen. Ook in voorbeeld 4 staat de natie centraal als primaire referentie. Hoewel bij deze voorbeelden niet expliciet wordt gewezen op een bedreiging door externe groepen, wordt impliciet een onderscheid gemaakt tussen “eigen” en “niet-eigen”.

4.1.2.1. Historische verbanden

Voorbeelden 2, 3 en 4 zijn dogwhistles waar de link wordt gemaakt met de historische gedachte van een *Vlaamse natie*. Hoewel natievorming voor de meeste critici een modern fenomeen is, zeker wanneer het gaat over de promotie en de verspreiding van een natiebesef, moeten we de term ook plaatsen binnen de context van de Vlaamse Beweging (Marteel 2024). In deze context ontstond immers de eerste notie rond Vlaamse natievorming. Volgens de Duitse historicus Nörtemann (2002) ontstond het beeld van een “Vlaams volk” binnen de Belgische staat reeds in de jaren 1830, onmiddellijk na de Belgische onafhankelijkheid. Marteel (2024) stelt verder dat dit “volk” niet akkoord ging met het overkoepelende Belgische nationalisme en autonomie eiste voor Vlaanderen. Het was de tweetaligheid in België die er in de vooroorlogse periode echter voor zorgde dat er geen Vlaamse natie gecreëerd kon worden.

De taalstrijd zorgde er wel voor dat het Vlaamse natiebesef verder kon ontwikkelen. Met de invoering van het algemeen stemrecht in 1893 groeide de Vlaamse Beweging uit tot een volksbeweging. Vanaf dat moment werd de taalkwestie een belangrijk politiek programmapunt en voerde de Vlaamse Beweging een mobilisatiecampagne die bijdroeg tot de popularisering van de Vlaamse natiesymbolen, zoals de Vlaamse leeuw of de zwart-gele kleuren (Marteel 2024). Op deze geschiedenis van natievorming alluderen de dogwhistles in het huidige programma van Vlaams Belang. De partij tracht

aan de hand van uitingen die gaan over de *natie*, zoals in voorbeelden 2, 3 en 4, het verleden en de idee van een “Vlaamse natie” te verheerlijken.

Wederom past hier het verhaal van de Franstalige elite die het “Vlaamse volk” in de weg staat (zie ook §4.1.1.1). Een elite is doorgaans een kleine, maar machtige, groep die ver verwijderd staat van het “volk”. In de geschiedenis van de Vlaamse Beweging werd het “Vlaamse volk” volgens De Cleen (2023) voorgesteld als een “underdog”, met name als een achtergestelde groep die zich diende te verzetten tegen de Franstalige elite in België in hun strijd voor het Nederlands. Tegenwoordig staat de elite echter eerder voor de links geachte, “kosmopolitische” of *globalistische* tegenstander, zoals in voorbeeld 1. De linkse kosmopolitische mens voelt zich volgens dit discours eerder wereldburger dan verbonden aan een natiestaat en vormt om die reden een bedreiging voor het “volk”, dat niet anders wil dan sterk geworteld staan in een nationale gemeenschap.

4.1.2.2. Vergelijking Vlaams Belang met CD&V en Vooruit

Een vergelijking met het taalgebruik van CD&V en Vooruit levert opnieuw opvallende resultaten op. In de verkiezingsprogramma’s van deze beide partijen vinden we geen enkele keer de woorden *natie* of *elite* terug, wat erop zou kunnen wijzen dat deze partijen minder gericht zijn op populistisch en nativistisch taalgebruik.

4.2. Covert dogwhistles

Vervolgens bespreken we de covert dogwhistles in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang. In tegenstelling tot overt dogwhistles, zijn deze varianten veel minder opvallend en expliciet, waardoor het ook moeilijker is om ze historisch te herleiden. Covert dogwhistles worden vaak nauwelijks herkend, noch door de in-group, noch door de out-group. Volgens Saul (2024:65) kunnen dergelijke dogwhistles aan de hand van psychologische tests worden aangetoond. Deze aanpak is volgens haar nodig, omdat ze minder “bewust” waargenomen worden dan hun overt tegenhangers. Toch blijven ook covert dogwhistles een tekstlinguïstische categorie, wat het essentieel maakt om ze te analyseren als onderdeel van teksten en discours. In dit kader beschouwen we het gebruik van het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze* en de uitdrukkingen zoals *de gewone Vlaming/westerling* of *de hardwerkende Vlaming* als voorbeelden van covert dogwhistles.

4.2.1. Dogwhistles met het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze*

4.2.1.1. Constructie van een in-group via *ons/onze*

Tabel 3 toont de gebruiken van het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze* in combinatie met een reeks van specifieke substantieven (volledige lijst zie Bijlage A).

Tabel 3: gebruik van het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze* door Vlaams Belang

1	Onze mensen moeten voorrang genieten bij de toekenning van een sociale woning.
2	Steeds vaker worden onze eigen mensen achtergesteld bij een kandidatuur voor een sociale woning.
3	Duizenden opvangplaatsen voor asielzoekers worden met een vingerknip bijgemaakt, terwijl onze dakloze mensen in de kou slapen en er geen opvang is voor onze kwetsbare jongeren .
4	Het Vlaams belang wil af van de massa-immigratie, waardoor de armoede van over de hele wereld dit land binnenstroomt, ten nadele van onze mensen in armoede .
5	Onze kwetsbare mensen zijn de grootste dupe (van armoede).
6	Voor het Vlaams Belang staat het welzijn van ons volk voorop.
7	Voor het Vlaams Belang is het onze taak om het klimaat en de leefomgeving goed te beheren en te conserveren voor onze nakomelingen .
8	De huidige immigratie haalt onze manier van leven en onze tradities onderuit.
9	Cultuur draagt bij tot onze identiteit .
10	Dat model past bij onze Vlaamse mentaliteit : wij steken graag de handen uit de mouwen, om hard te werken en om te helpen waar het nodig is.
11	Europa is de bakermat van onze prachtige westerse beschaving .

De woordgroepen met het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze* in Tabel 3 kunnen we in verband brengen met de bekende verkiezings slogan van Vlaams Belang, namelijk *Vlaanderen weer van ons*, die terug te vinden is op de cover van het verkiezingsprogramma. Bij het gebruik van het persoonlijk voornaamwoord *ons* in deze slogan kunnen we ons afvragen welke mensen in het bijzonder onder *ons* vallen. Het antwoord op die vraag blijft bij Vlaams Belang echter vaag, temeer omdat extreemrechtse politici bewust voorzichtig omspringen met expliciete uitspraken (Vanderbeeken en Zahidi 2022a). Toch kunnen we op basis van de Vlaams Belang-ideologie veronderstellen dat *ons* niet inclusief maar veeleer exclusief bedoeld is: het woord verwijst in het bijzonder naar de “echte” Vlamingen, waaronder niet alle mensen vallen die in Vlaanderen leven en wonen. Iedereen die niet tot *ons* behoort, zijn *zij* die niet ideologisch bij *ons* passen. Dit is een voorbeeld van een dogwhistle omdat *Vlaanderen weer van ons* zich specifiek tot een bepaalde groep (in-group) van mensen richt die in Vlaanderen leven en wonen, en die een bepaalde visie delen op waarden en normen, geschiedenis en migratie. Daarbij staat *ons* net *niet* voor samenhang, wat met het voornaamwoord *ons* nochtans bedoeld zou kunnen zijn, omdat het woord op basis van zijn betekenis naar “wij allemaal” zou kunnen verwijzen. *Ons* appelleert veeleer aan het ‘wij-zij’-verhaal dat op een imaginaire tegenstelling gestoeld is, maar omdat dit gebeurt op een minder directe manier dan bij de overt dogwhistle *volk*, kunnen we hier veeleer spreken van een covert type dogwhistle.

Het gebruik van het persoonlijk voornaamwoord *ons* binnen de ‘wij-zij’-tegenstelling vormt de achtergrond voor het gebruik van het bezittelijk voornaamwoord in de voorbeelden van Tabel 3. De substantieven hebben over het algemeen betrekking op mensen (*onze mensen*, *onze jongeren*, *onze nakomelingen*). Opnieuw kunnen we van een niet-inclusief gebruik van het voornaamwoord spreken, want nogmaals hebben deze woordgroepen betrekking op een in-group van “echte” Vlamingen die

exclusief aangesproken worden. Een goed voorbeeld om dit te verduidelijken, is voorbeeld 4: *onze mensen in armoede*. Met deze woordgroep “privilegieert” Vlaams Belang een bepaalde subgroep, namelijk *Vlamingen in armoede*. Door het gebruik van een bezittelijk voornaamwoord, en niet *Vlamingen*, lijkt deze zin op het eerste gezicht minder exclusief te zijn. Aan de oppervlakte lijkt het er zelfs op dat Vlaams Belang voor alle mensen opkomt die in armoede leven. Door de achtergrond van de verkiezingslogan en de andere voorbeelden in Tabel 3, begrijpt de goede verstaander echter dat de partij in feite een ‘wij-zij’-tegenstelling maakt: *de immigranten* (die hier niet thuis horen) tegenover *de Vlamingen* (in armoede), met als implicatie dat die tweede groep bedreigd wordt door de eerste groep en mede daardoor in armoede terechtkomt. *Onze mensen* worden op die manier voorgesteld als slachtoffers van een migratiebeleid waar zij zelf niet voor hebben gekozen.

Die exclusiviteitsgedachte wordt verder in de verf gezet en expliciet gemaakt aan de hand van woordgroepen als *onze eigen mensen* (voorbeeld 2), *onze manier van leven* en *onze tradities* (voorbeeld 8). Hiermee wordt het ‘wij-zij’-verhaal duidelijk benadrukt en wordt er een exclusief gevoel van vereniging gecreëerd, waar geen plaats is voor andere gemeenschappen dan de gemeenschap die het traditionele Vlaamse denken belichaamt (= *onze manier van leven* en *onze tradities*). Dit gedachtegoed wordt uitgebreid in voorbeeld 11, waarmee wordt gealludeerd op de westerse beschaving als superieur tegenover andere beschavingen in Europa of daarbuiten.

4.2.1.2. Vergelijking Vlaams Belang met CD&V en Vooruit

Wanneer we het gebruik van het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze* door Vlaams Belang vergelijken met dat van partijen als CD&V en Vooruit, dan merken we enkele interessante verschillen op. In het recentste verkiezingsprogramma van CD&V komt het bezittelijk voornaamwoord *onze* weliswaar ook voor, maar in geheel andere combinaties. Typische woordgroepen zijn: *onze economie*, *onze samenleving*, *onze kernwaarden* (volledige lijst zie Bijlage C). Het voornaamwoord komt geen enkele keer voor in combinatie met *mensen*. *Onze mensen* vonden we daarentegen wel terug in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang, namelijk 19 keer. Bovendien vonden we hiervoor bij CD&V een alternatief, namelijk *onze burgers*, dat 9 keer voorkwam. CD&V creëert op deze wijze een inclusief wereldbeeld, met een programma dat bedoeld is voor iedere inwoner van Vlaanderen, en niet enkel voor “de Vlaming”.

Daarnaast vergeleken we het woordgebruik van Vlaams Belang ook met dat van Vooruit. In hun recentste verkiezingsprogramma vonden we een gelijkaardig woordgebruik als dat van CD&V, namelijk combinaties zoals *onze vrijheid*, *onze samenleving*, *onze planeet* (zie Bijlage F). Dit zijn opnieuw inclusieve gebruiken van het bezittelijk voornaamwoord *onze*. In tegenstelling tot CD&V vinden we *onze burgers* niet terug bij Vooruit en slechts eenmaal *onze mensen*. Hierbij wijst de context uit dat deze woordgroep in het verkiezingsprogramma van Vooruit anders gebruikt wordt dan bij Vlaams Belang: “We zijn een kenniseconomie: onze welvaart hangt helemaal af van wat er in de hoofden en handen van onze mensen zit” (zie Bijlage C). Het gaat hier om een neutrale context,

namelijk welvaart, en het gebruik van *mensen* heeft betrekking op iedereen van de samenleving. In tegenstelling tot Vlaams Belang zien we bij Vooruit dus een inclusief gebruik van *onze mensen*.

4.2.2. Dogwhistles aan de hand van de uitdrukkingen *de gewone Vlaming/westerling* en *de hardwerkende Vlaming*

Tabel 4 toont hoe de uitdrukkingen *de gewone Vlaming/westerling* en *de hardwerkende Vlaming* als dogwhistle worden ingezet in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang.

Tabel 4: gebruik van de uitdrukkingen *de gewone* of *hardwerkende Vlaming* door Vlaams Belang

1	De transfers plaatsen de hardwerkende Vlamingen onder een loodzwaar belastingjuk, terwijl de Walen niet vooruit geraken.
2	De gewone Vlaming heeft er geen boodschap aan.
3	Woke vindt nieuwe maatschappelijke tegenstellingen uit om een nieuwe marxistische klassenstrijd te kunnen voeren, gericht tegen het leven en de cultuur van de gewone westerling .

Net zoals het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze* fungeren uitdrukkingen zoals *de gewone Vlaming/westerling* en *de hardwerkende Vlaming* als covert dogwhistles in het discours van Vlaams Belang. Op het eerste gezicht lijken deze formuleringen inclusief en neutraal, omdat ze ogenschijnlijk verwijzen naar een brede groep van burgers. Bij nader inzien blijkt echter dat deze uitdrukkingen bepaalde grenzen impliceren: niet iedereen die in Vlaanderen woont, wordt beschouwd als *gewoon* of *hardwerkend*. In het eerste voorbeeld van Tabel 4 wordt *de hardwerkende Vlaming* zelfs expliciet tegenover een andere groep geplaatst, namelijk *de Walen*, wat het ‘wij-zij’-denken verder versterkt. Ook in voorbeelden 2 en 3 wordt een impliciete norm gecreëerd, waarbij *de gewone Vlaming* of *de gewone westerling* als standaard of referentiepunt wordt gepresenteerd. Daardoor kunnen ze worden beschouwd als covert dogwhistles, waarmee via schijnbaar neutraal taalgebruik een exclusieve groepsidentiteit wordt geconstrueerd.

4.2.2.1. Historische verbanden

Wat eveneens vaak terugkeert binnen het populisme is de claim dat het “volk”, dat tegenover de “elite” staat, bestaat uit een grote massa van “gewone mensen” (De Cleen 2023). Vlaams Belang profileert zich dan ook als de vertegenwoordiger van het “gewone volk”, waar migranten en vluchtelingen, de zogenaamde “allochtonen”, niet toe behoren (De Cleen 2023). Zij vormen immers een bedreiging voor de nationale identiteit en belangen. De “gewone mensen” worden voorgesteld als de slachtoffers van die etnisch-culturele diversiteit. Datzelfde discursieve frame zien we in bovenstaande voorbeelden 2 en 3 terugkeren: *de gewone Vlaming* of *de gewone westerling*, waarvan enkel de “autochtone” Vlaming wordt beschouwd als “gewoon”, eist in het populisme van Vlaams Belang het verzet tegen migratie en diversiteit.

4.2.2.2. Vergelijking Vlaams Belang met CD&V en Vooruit

In vergelijking met het taalgebruik van CD&V en Vooruit valt op dat de uitdrukking *de gewone Vlaming* in hun verkiezingsprogramma's niet voorkomt. Ook de uitdrukking *de hardwerkende Vlaming* wordt bij Vooruit niet aangetroffen. Bij CD&V verschijnt deze uitdrukking slechts eenmaal in de volgende context: "We willen de toekenning en maandelijkse ondersteuning inkomensgerelateerd maken. Zo kunnen meer hardwerkende Vlamingen hierop terugvallen in geval van nood en zorgen we voor een eerlijkere verdeling" (zie Bijlage D). We merken hierbij op dat er geen tegenstelling wordt gemaakt met een andere groep, terwijl dat bij Vlaams Belang wel het geval is. Het stereotiepe beeld van de hardwerkende Vlaming wordt in voorbeeld 1 van Tabel 4 expliciet geplaatst tegenover "de inactieve Waal die weinig werkt" (Vlaams Belang 2021).

4.3. Overgang naar expliciet taalgebruik

De vijfde en laatste tabel bevat nog enkele opvallende uitdrukkingen die verband houden met potentiële dogwhistles in het taalgebruik van Vlaams Belang, namelijk het gebruik van *eigen*.

Tabel 5: gebruik van uitdrukkingen met *eigen* door Vlaams Belang

1	De eerste verantwoordelijkheid van de overheid is te zorgen voor haar eigen burgers , voor het eigen volk .
2	Onze eigen mensen moeten opnieuw op de eerste plaats komen voor de toewijzing van een sociale woning
3	Vlaams Belang wil een heroriëntering van de veiligheidsanalyse en van de prioriteiten van Defensie, waarbij de bescherming van onze eigen belangen en infrastructuur voorop staat.
4	Als nationalistische partij stellen we dat het leger enkel de belangen van de eigen natie dient.

De tabel toont aan dat het woord *eigen* vaak gecombineerd wordt met substantieven zoals *burgers*, *volk*, *mensen* en *natie*. Deze combinaties vertonen sterke overeenkomsten met eerder besproken voorbeelden van dogwhistles, maar onderscheiden zich door een explicietere formulering. Terwijl uitdrukkingen zoals *onze mensen* enigszins impliciet blijven, maken vormen met *eigen*, zoals *onze eigen mensen* of *het eigen volk*, de afbakening van de bedoelde groep duidelijker zichtbaar. Het gebruik van *eigen* onderstreept de exclusiviteit van de benoemde groep en legt het onderscheid met andere groepen explicieter vast.

5. Discussie

5.1. Interpretatie van de resultaten

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat Vlaams Belang bewust gebruikmaakt van dogwhistles om impliciet een ideologische boodschap over te brengen aan hun achterban. Termen zoals *volk*, het bezittelijk voornaamwoord *onze* in combinatie met substantieven die verwijzen naar menselijke instanties, en uitdrukkingen zoals *de gewone Vlaming/westerling* of *de hardwerkende Vlaming*, *elite* en *natie*, illustreren dat de partij historisch-ideologische standpunten instrumentaliseert. Dit sluit aan bij de bevindingen uit onze analyse van het historisch taalgebruik binnen de Vlaamse Beweging. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het streven naar een onafhankelijk Vlaanderen, bevolkt door Vlamingen en gekenmerkt door het exclusieve gebruik van het Nederlands: een visie die expliciet wordt beschreven in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang. Omdat zij dergelijke standpunten tegenwoordig niet zonder meer openlijk kunnen uitdragen, grijpen zij naar subtiele communicatie via dogwhistles. Volgens Saul (2024) stelt het gebruik van dogwhistles politieke groepen in staat om racistische en/of discriminerende boodschappen te verwerken in hun retoriek gericht aan een in-group, zonder dat deze worden opgemerkt door zij die tot de out-group behoren of de historische lading van deze uitspraken niet begrijpen.

De resultaten bevestigen grotendeels de hypothesen die aan het begin van ons onderzoek werden geformuleerd. We stelden dat we in het corpus dogwhistles zouden aantreffen met thema's als nationaliteit, religie en identiteit. Het terugkerende gebruik van het woord *volk* vormt een voorbeeld hiervan, aangezien het consequent verwijst naar het "Vlaamse" volk in plaats van naar alle inwoners van Vlaanderen. Het bezittelijk voornaamwoord *onze*, gebruikt in combinaties als *onze mensen* of *onze nakomelingen*, fungeert eveneens als dogwhistle, die echter minder direct is en voortbouwt op het discours over *volk*, *natie*, *elite*, *de gewone Vlaming/westerling* en *de hardwerkende Vlaming*. Op die manier wordt verwezen naar Vlaamse mensen of nakomelingen met een ideologische ondertoon die we niet terugvinden in de verkiezingsprogramma's van CD&V en Vooruit.

5.2. Integratie van de resultaten binnen het bestaande onderzoek

Net zoals Haney-López (in Schram 2024) in zijn onderzoek naar dogwhistles bij Nederlandse politici aantoonde, hebben wij soortgelijke uitingen teruggevonden binnen het Vlaamse extreemrechtse discours. Termen zoals *de hardwerkende Vlaming* of *de gewone Vlaming/westerling* zijn hiervan typische voorbeelden. Hoewel deze woorden op het eerste gezicht niet exclusief bedoeld lijken te zijn, verwijzen ze in werkelijkheid impliciet naar "witte" Vlamingen. Dit maakt het een effectief voorbeeld van een geslaagde dogwhistle, omdat de beoogde doelgroep de racistische ondertoon ervan doorgaans niet opmerkt. Uit de studies van Bangers (2023) en Vanderbeeken en Zahidi (2022a) bleek bovendien dat dogwhistles vooral voorkomen in extreemrechtse contexten. Onze vergelijking met centropartijen CD&V en Vooruit bevestigde dit inzicht, aangezien in hun verkiezingsprogramma's soms dezelfde woorden terugkeren die wij als dogwhistles hebben geïdentificeerd, maar deze in een

andere context worden gebruikt zonder onderliggende racistische boodschap. Omdat dogwhistles binnen extreemlinks discours tot op heden nauwelijks of niet onderzocht zijn, kunnen we hierover geen definitieve uitspraken doen. Toekomstig onderzoek zou echter waardevol kunnen zijn om te onderzoeken of, en in welke mate, dergelijke retorische strategieën ook binnen extreemlinkse kringen voorkomen.

Begrippen zoals *cultuurmarxisme* of *omvolking*, die door Vanderbeeken en Zahidi (2022a) in hun analyse van Vlaams extreemrechts discours werden geïdentificeerd, kwamen wij niet tegen in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang uit het jaar 2024. Evenmin troffen wij andere uitdrukkingen aan, zoals *cancel cultuur* of *de bezorgde burger*, die door Bangers (2023) werden opgemerkt. Volgens bestaande literatuur (zie §2.2) verschijnen deze termen waarschijnlijk vaker op sociale media. Het zou daarom waardevol zijn om het onderzoek uit te breiden naar andere soorten corpora, waaronder gesproken taalgebruik, speeches van extreemrechtse politici en content op sociale mediakanalen.

Volgens Praet (2022) keren populistische termen regelmatig terug in het discours van extreemrechts. Deze stelling kunnen we beamen. In onze analyse hebben we dan ook het woord *elite* geïdentificeerd, een begrip dat zijn oorsprong vindt in een historische Vlaamse context. Daarin stonden populisten kritisch tegenover de Franstalige elite in Vlaanderen, zoals eerder in de resultatensectie beschreven (zie §4.1.1.1 en §4.1.2.1). Daarnaast kwamen er ook termen naar voren die verband houden met nativisme, in overeenstemming met wat Praet (2022) opmerkte. Hij definieerde nativisme als een ideologie die zich expliciet richt op de leden van de autochtone groep of “natie” binnen een bepaald gebied. Uit onze resultaten bleek dat die “autochtone groep” specifiek naar de Vlamingen verwijst. Bovendien wordt de term *natie* regelmatig gebruikt, waarbij Vlaams Belang zinspeelt op de wens naar een “onafhankelijke Vlaamse natie”. Hierbij worden “niet-autochtone” groepen, zoals vluchtelingen of andere buitenlanders, consequent gezien als een bedreiging voor de vermeende homogeniteit van die nationale staat.

5.3. Kritische terugblik op het onderzoeksterrein

Het onderzoeken van dogwhistles in een specifiek discours wordt bemoeilijkt door het huidige gebrek aan een eenduidige definitie van wat een dogwhistle precies is, hoe deze te herkennen valt en welke parameters ermee samenhangen. Bovendien wordt het onderzoek verder gecompliceerd door een onderverdeling in verschillende vormen van gebruik van dogwhistles, zoals door Saul (2024) beschreven. Het onderscheid tussen een overt en een covert dogwhistle ligt hem in de mate waarin de boodschap gericht is op de in-group. Bij een overt dogwhistle herkent een deel van het publiek, met name degenen die buiten de beoogde groep vallen, de onderliggende boodschap niet. Een covert dogwhistle daarentegen blijft volgens Saul volledig impliciet, zelfs voor de beoogde in-group, waardoor ze volgens Saul (2024:65) uiteindelijk voorwerp van psychologisch onderzoek zouden zijn.

Om het door Saul (2024) voorgestelde onderscheid voor een intertekstueel onderzoek bruikbaar te maken, hebben wij de categorie van een covert dogwhistle geïnterpreteerd als een minder direct type dogwhistle, dat echter nog altijd in een tekst- of discoursverband dient te worden geanalyseerd. Zo interpreteren wij het gebruik van *ons/onze* als een covert dogwhistle, net zoals het gebruik van *de gewone Vlaming/westerling* en *de hardwerkende Vlaming*. *De gewone Vlaming* schept, in vergelijking met “de Vlaming”, een impliciete tegenstelling met mensen die blijkbaar niet als “gewoon” worden beschouwd. Andere begrippen uit deze studie, zoals *volk*, *natie* en *elite*, categoriseren we eerder als overt dogwhistles. Het gebruik van deze woorden springt sterker in het oog, vooral wanneer we hun frequentie vergelijken met die bij de partijen Vooruit en CD&V, waar dergelijke termen minder vaak of zelfs helemaal niet voorkomen.

Een bijkomende nuance die uit onze analyse naar voren komt, betreft het gebruik van uitdrukkingen met het woord *eigen*, zoals *onze eigen mensen*, *het eigen volk* of *de eigen natie*. Deze formuleringen vertonen gelijkenissen met de eerder besproken dogwhistles, maar onderscheiden zich door hun explicietere aard. In tegenstelling tot covert dogwhistles zoals *onze mensen*, en zelfs tot overt dogwhistles die nog een zekere implicietheid behouden, maken deze uitdrukkingen de afbakening van de bedoelde groep veel directer zichtbaar. Dit roept de vraag op of dergelijke formuleringen nog als volwaardige dogwhistles kunnen worden beschouwd, dan wel eerder op de grens ervan functioneren. Deze voorbeelden suggereren dat er geen strikt onderscheid bestaat tussen impliciet en expliciet taalgebruik, maar eerder een continuüm, variërend van subtiel gecodeerde boodschappen tot meer openlijke uitspraken. Het gebruik van *eigen* neemt binnen dit spectrum een tussenpositie in: het sluit nog aan bij de logica van impliciete groepsafbakening, maar doet dit op een directere en minder verholde manier. Het feit dat *eigen* bovendien ook voorkomt zonder het bezittelijk voornaamwoord *ons*, zoals in *de eigen natie* of *eigen burgers*, versterkt die expliciete nadruk op exclusiviteit. Juist dit balanceren tussen impliciet en expliciet taalgebruik maakt dergelijke formuleringen bijzonder interessant in het kader van een analyse naar politieke retoriek.

5.4. Impact van de bevindingen

Tot op heden is er slechts beperkt onderzoek verricht naar het fenomeen van dogwhistles in de Vlaamse context. Aangezien het merendeel van de studies zich richt op de Verenigde Staten, vormt deze studie naar het taalgebruik van Vlaams Belang met een specifieke focus op dogwhistles een waardevolle aanvulling op de bestaande literatuur. Daarnaast introduceert dit onderzoek een vernieuwend perspectief door zijn focus op intertekstualiteit op het snijvlak van tekstlinguïstiek en discoursanalyse. Omdat dogwhistles niet alleen een onderdeel vormen van discursieve processen, maar ook intertekstueel verankerd zijn, worden ze in deze studie benaderd vanuit een tekstlinguïstisch perspectief, temeer omdat die intertekstuele verankering van dogwhistles een dimensie is die tot nu toe relatief onderbelicht is gebleven in analyses van retorische strategieën in politiek taalgebruik. Voorheen lag de nadruk in analyses van politiek taalgebruik voornamelijk op semantische aspecten, zoals het gebruik van metaforen, bijvoorbeeld in de toepassing van een kritische discoursanalyse (zie §1 en §2.2).

6. Conclusie

Deze paper had als doel te onderzoeken welke dogwhistles voorkomen in het verkiezingsprogramma van Vlaams Belang (2024) om ideologische standpunten op een strategische en retorische wijze te communiceren, en wel zo dat er impliciete intertekstuele verbanden worden gelegd die bedoeld zijn voor een specifieke groep van aanhangers: de in-group (Saul 2018, 2024:9). Op basis van een kwalitatieve corpusanalyse kwam naar voren dat woorden zoals *volk*, *natie*, *elite* en uitdrukkingen als *de gewone Vlaming/westerling* en *de hardwerkende Vlaming*, evenals het bezittelijk voornaamwoord *ons/onze*, bijzonder opvallen in het taalgebruik van Vlaams Belang. Hoewel deze woorden op het eerste gezicht neutraal lijken (en dat voor de meeste mensen wellicht ook zijn), dragen ze een diepere ideologische lading die haar basis vindt in intertekstuele verbanden. Ze appelleren aan een exclusieve in-group die impliciet wordt afgebakend tegenover een uitgesloten out-group, vaak gerelateerd aan migratie of culturele diversiteit. Daarmee bevestigt dit onderzoek dat dogwhistles functioneren als een strategisch instrument om een 'wij-zij'-tegenstelling te articuleren, zonder expliciet normoverschrijdend te zijn.

Daarnaast maakt de historisch-intertekstuele analyse duidelijk dat dit taalgebruik niet losstaat van eerdere discursieve tradities binnen de Vlaamse Beweging. De overt dogwhistles die uit het corpus naar voren kwamen, zoals *volk*, *natie* en *elite* zijn eveneens herkenbaar in historisch taalgebruik. Deze observatie wijst op een zekere mate van continuïteit tussen hedendaagse politieke retoriek en een geïdealiseerd verleden. Een dergelijke strategie versterkt de legitimiteit van het discours en vergroot de herkenbaarheid ervan bij de beoogde in-group waar het zich op richt. De vergelijking met CD&V en Vooruit bevestigt verder dat het gebruik en de context van bovengenoemde woorden niet ideologisch neutraal is. Waar dezelfde woorden binnen het discours van deze partijen doorgaans een inclusieve en breed maatschappelijke betekenis hebben, krijgen zij bij Vlaams Belang een exclusieve en vaak impliciete polariserende invulling. Dit verschil onderstreept het belang van context en interpretatie bij het identificeren van dogwhistles.

Deze studie biedt waardevolle inzichten, maar kent ook zijn beperkingen. Zo is de gehanteerde analysemethode kwalitatief en interpretatief van aard, wat onvermijdelijk ruimte laat voor subjectiviteit in de identificatie van dogwhistles. Bovendien werd gewerkt met een beperkt corpus, waardoor de bevindingen niet zonder meer representatief zijn voor bredere politieke discoursen. Verder is de studie gebaseerd op één specifiek genre, namelijk verkiezingsprogramma's, die vaak strategisch geformuleerd en minder spontaan zijn dan andere discursieve domeinen. Hierdoor blijven mogelijke variaties in het gebruik van dogwhistles in meer dynamische contexten, zoals sociale media en politieke speeches, onderbelicht. Ook zou toekomstig onderzoek kunnen nagaan in welke mate dogwhistles voorkomen binnen extreemlinks discours, om zo een breder en ideologisch vergelijkend perspectief te ontwikkelen.

Desondanks levert deze paper een relevante bijdrage aan het onderzoek naar impliciet politiek taalgebruik, en meer bepaald naar dogwhistles, in de Vlaamse context. De studie toont aan dat

dogwhistles een essentieel onderdeel vormen van hedendaagse extreemrechtse retoriek en onderstreept het belang van een benadering in het taalwetenschappelijk onderzoek naar politieke communicatie die specifiek focust op de intertekstuele kenmerken van dogwhistles.

Referentielijst

- Albertson, B. L. (2014). Dog-Whistle Politics: Multivocal Communication and Religious Appeals. *Political Behavior*, 37, 3–26.
- Bangers, S. (2023). 'Hoor jij de verborgen politieke boodschap? De impliciete betekenis van hondenfluitjes'. Geraadpleegd op 17 februari 2026 via <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/hoor-jij-de-verborgen-politieke-boodschap/>
- De Cleen, B. (2023). 'Populisme'. Geraadpleegd op 11 april 2026 via <https://devb.be/id/ter-001466>
- De Landsheer, C. (1988). Een theoretische bijdrage tot de studie van taalgebruik in de politiek, met toepassing. *Tijdschrift voor Sociale Wetenschappen*, 33 (2), 151-167
- De Lannoy, H. (2023). 'Volk'. Geraadpleegd op 6 april 2026 via <https://devb.be/id/pub-000601>
- De Wever, B. (2023a). 'Geschiedenis van de Vlaamse Beweging'. Geraadpleegd op 6 april 2026 via <https://devb.be/id/ter-001095>
- De Wever, B. (2023b) 'Volk en Staat'. Geraadpleegd op 6 april 2026 via <https://devb.be/id/pub-000322>
- Fairclough, N. (2014). *Language and Power* (3rd edition). London: Longman.
- Fuhrmann, A. (2022) Een encyclopedie voor de 21ste eeuw: concept en uitgangspunt bij de digitale Encyclopedie van de Vlaamse Beweging, WT. *Tijdschrift over de geschiedenis van de Vlaamse Beweging*, 81 (1), 36-43.
- Grommen, S. & A. Dumarey (2024). 'Waar staat CD&V voor?'. Geraadpleegd op 30 april 2026 via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/03/22/cd-v-waar-staat-de-partij-voor/>
- Haney-López, I. (2014). *Dog whistle politics: how coded racial appeals have reinvented racism and wrecked the middle class*. Oxford: Oxford University Press.
- Henderson, R. & E. McCready (2018). How Dogwhistles Work. In: Arai, S., Kojima, K., Mineshima, K., Bekki, D., Satoh, K., Ohta, Y. (eds). *New Frontiers in Artificial Intelligence. JSAI-isAI 2017. Lecture Notes in Computer Science*, 10838.
- Klemperer, V. (1946). *LTI: Notizbuch eines Philologen*. Leipzig: Reclam Verlag.
- Leen, L. & T. Van Den Troost (2006). *Van Vlaams Blok naar Vlaams Belang: Kroniek, analyse en nasleep van een politiek proces*. Brussel: Vanhecke.
- Lindgren, E., B. Rönnerstrand, G. Rettenegger, E. Breitholtz, R. Cooper & A. Sayeed (2024). Coded appeals and political gains: exploring the impact of racial dogwhistles on political support. *Journalism & Mass Communication Quarterly*. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/10776990241280373>
- Marteel, S. (2024). 'Natievorming'. Geraadpleegd op 11 april 2026 via <https://devb.be/id/ter-001403>
- Moufahim, M., P. Reedy & M. Humphreys (2015). The Vlaams Belang: The Rhetoric of Organizational Identity. *Organization Studies*, 36 (1). <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0170840614546149>
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nörtemann, G.H. (2002). *Im Spiegelkabinett der Historie. Der Mythos der Schlacht von Kortrijk und die Erfindung Flanderns im 19. Jahrhundert*. Berlin: Logos Verlag Berlin.

- Ponsaers, P. (2020). *Haatzaaiers: Extreemrechtse radicalisering*. Oud-Turnhout/'s-Hertogenbosch: Gompel & Scavina.
- Praet, J. (2022). The ideological roots of populist radical-right climate scepticism: a qualitative data analysis of the case Vlaams Belang. *Politics of the Low Countries*, 4 (3), 250-280.
- Saerens, Z. & A. Dumarey (2024). 'Waar staat Vooruit voor?'. Geraadpleegd op 30 april 2026 via <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/03/11/vooruit-waar-staat-de-partij-voor/>
- Saul, J. (2018). Dogwhistles, Political Manipulation and Philosophy of Language. In D. Fogal, D.W. Harris, & M. Matt (eds). *New Work on Speech Acts*, 360-383.
<https://doiorg.libugent.idm.oclc.org/10.1093/oso/9780198738831.003.0013>
- Saul, J. (2024). *Dogwhistles and Figleaves. How manipulative language spreads racism and falsehood*. Oxford: Oxford University Press.
- Schram, E. (2024). 'Hoe politici met racisme weggkomen dankzij hondenfluitjes'. Geraadpleegd op 17 februari 2026 via <https://www.oneworld.nl/mensenrechten/hoe-politici-met-racisme-wegkomen-dankzij-hondenfluitjes/>
- Torices, J.R. (2021). Understanding dogwhistles politics – Comprender la política de los silbatos para perros. *Theoria: An International Journal for Theory, History and Foundations of Science*, 36 (3), 321-339. <https://www.jstor.org/stable/27073752>
- Van Campenhout, N. (2023). 'Ons Volk'. Geraadpleegd op 6 april 2026 via <https://devb.be/id/pub-000292>
- Van de Vijver, H. (2023). 'Volk en Kunst'. Geraadpleegd op 6 april 2026 via <https://devb.be/id/org-006944>
- Vandenbussche, W., R. Vosters & R. Willemyns (2023). 'Taal'. Geraadpleegd op 6 april 2026 via <https://devb.be/id/ter-000670>
- Vanderbeeken, R. & K. Zahidi (2022a). *Debatfiches van de Vlaamse elite*. Berchem: EPO vzw.
- Vanderbeeken, R. & K. Zahidi (2022b). 'Taal is klassenstrijd'. Geraadpleegd op 17 februari 2026 via <https://www.sampol.be/2022/01/taal-is-klassestrijd>
- Vlaams Belang (2021). 'Transfers gefaseerd afbouwen en Wallonië responsabiliseren'. Geraadpleegd op 16 mei 2026 via <https://www.vlaamsbelang.org/nieuws/transfers-gefaseerd-afbouwen-en-wallonie-responsabiliseren>
- Witte, E. & H. Van Velthoven (2023). 'Taalpolitiek en -wetgeving'. Geraadpleegd op 1 april 2026 via <https://devb.be/id/ter-000679>
- Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London: Sage.

Onderzoeksmateriaal

- Verkiezingsprogramma 2024 Vlaams Belang:
https://www.vlaamsbelang.org/sites/default/files/202403/202403_Verkiezingsprogramma_DEF_Web.pdf
- Verkiezingsprogramma 2024 CD&V:
https://assets.nationbuilder.com/cdenr/pages/8534/attachments/original/1713685808/VKprog_vcongresapril.pdf?1713685808
- Verkiezingsprogramma 2024 Vooruit:
https://assets.nationbuilder.com/vooruit/pages/11936/attachments/original/1709800485/Verkiezingsprogramma_2024.pdf?1709800485

Bijlagen

- Bijlage A: dataset dogwhistles Vlaams Belang

- Bijlage B: dataset *bevolking* CD&V

- Bijlage C: dataset *ons/onze* CD&V

- Bijlage D: dataset vergelijking CD&V met dogwhistles Vlaams Belang

- Bijlage E: dataset *bevolking* Vooruit

- Bijlage F: dataset *ons/onze* Vooruit

- Bijlage G: dataset vergelijking Vooruit met Vlaams Belang

